

Dossier

Hans J. Kleinsteuber Professor de la Universität Hamburg

■ ¿Qué es una Anstalt? La televisión pública en Alemania

Kleinsteuber nos describe la estructura organizativa del sistema televisivo alemán, en que la única responsabilidad sobre la radiodifusión pertenece a los Länder. Por ello, las Anstalten, estructuras legales seguidas por la mayoría de las organizaciones de radiodifusión, se basan en una ley del Land o en un acuerdo formal entre varios o todos los Länder.

■ What is an Anstalt? Public television in Germany

Kleinsteuber describes the organisational structure of the television system in Germany, where the Länder are solely responsible for radio and TV broadcasting. As a result, the Anstalten, the legal structures followed by most broadcasters, are based on the law of each land or on a formal agreement between several or all of the Länder.

■ Qu'est-ce qu'une Anstalt ? La télévision publique en Allemagne

Kleinsteuber nous décrit la structure organisationnelle du système de la télévision allemande, dans lequel l'unique responsabilité quant à la radiodiffusion revient aux Länder. C'est pour cela que les Anstalt, les structures légales suivies par la majorité des organisations de radiodiffusion, se basent sur une loi du Land ou sur un accord formel entre divers Länder, ou même entre eux tous.

Què és una «Anstalt»? La televisió pública a Alemanya

Els inicis

La radiodifusió començà a Alemanya el 1923, principalment com una aventura estatal. La tecnologia de les emissores, etc., era controlada pel Ministeri de Correus, i els continguts pel Ministeri de l'Interior. Es demanava una taxa mensual de 2 DM, un import que no va canviar fins al 1953. El 1933, amb la presa del poder per Adolf Hitler, el sistema de radiodifusió fou immediatament col·locat sota el control de les institucions de propaganda del Sistema Nazi. La radio esdevingué el principal instrument de l'endoculturament nazi fins al 1945. Escoltar estacions de ràdio alienes podia ser extremament perillós, i era castigat fins amb la pena de mort. Els anys 30 es van fer experiments amb la televisió, i els Jocs Olímpics de Berlín de 1936 van ser els primers a ser mostrats a les pantalles públiques de la televisió.

Aquest sistema de radiodifusió es va acabar, conjuntament amb la rendició incondicional del Tercer Reich, el 1945. Les forces d'ocupació aliades van prendre el poder i van establir sistemes propis de ràdio en les zones que controlaven, donant feina a alemanys considerats antifeixistes (la qual cosa, com es va demostrar més tard, no era sempre el cas). Alemanya estava separada en zones d'ocupació que abastaven diversos estats (aquests estats són anomenats Land/Länder en aquest text, degut a algunes de les particularitats úniques que tenen a Alemanya en comparació amb altres estats, en països federals). Les forces d'ocupació van traslladar algunes de les seves pròpies característiques a les seves zones respectives. L'estructura establerta pels anglesos s'assemblava, d'alguna manera, a la BBC centralitzada, i cobria gairebé tots els Länder del Nord d'Alemanya, en l'estructura centralitzada de la NWDR. Els americans van establir un sistema més descentralitzat, que generalment no cobria més d'un Land amb una sola organització. Algunes d'aquestes estructures ha sobreviscut fins als nostres dies. Mentre

la gegantina NWDR es va desfer (en les actuals NDR, WDR i SFB), la major part de les estacions de la zona americana encara existeixen. Ràdio Bremen (RB) és, actualment, l'emissora pública més petita del país.

(A la zona d'ocupació soviètica, la radiodifusió va ser col·locada sota el control centralitzat del partit, i va evolucionar cap a un sistema de forta subordinació al Politburó del Partit Socialista i de les forces d'ocupació soviètiques. Aquest esdeveniment no serà analitzat, ja que va deixar d'existir a rel del procés d'unificació de 1989/90.)

Cap al final del 1940, el sistema de radiodifusió retornà a mans alemanyes. Per acomodar el sistema existent a una estructura legal coherent, les organitzacions van ser transformades en Anstalten. L'Anstalt era una vella estructura legal alemanya poc freqüent aleshores. Sent un cos legal públic, l'Anstalt fa pagar als usuaris pels seus serveis. Curiosament, l'Anstalt tradicional era sovint, també, una piscina pública o un asil de dementats. Avui, totes les organitzacions de radiodifusió segueixen la forma legal d'una Anstalt, i el mateix és cert per als cossos de supervisió del sector comercial, que poden ser trobats a cada Land. L'Anstalt és, doncs, cabdal en el sistema de radiodifusió actual.

Supervisió i control de la televisió pública

La Constitució (Llei bàsica de 1949) estipula que l'única responsabilitat sobre la radiodifusió pertany als Länder. Per aquesta raó, totes les Anstalten estan basades bé en una llei del Land, bé en un acord formal entre diversos o tots els Länder. Només Deutsche Welle, que emet a la resta del món, és una Anstalt basada en una llei federal. Totes les Anstalten tenen cossos interns que controlen la política general de l'organització. Aquestes lleis o acords inclouen declaracions sobre el que l'Anstalt hauria d'assolir. L'acord de la ZDF (l'Anstalt més influent) exigeix «un resum objectiu del esdeveniments mundials» i «una imatge global de la realitat alemanya». La radiodifusió serveix per a l'enteniment entre diferents pobles, ha de correspondre a «l'ordre bàsic democràtic lliure» i recolzar «la formació d'opinions independents» (vegeu: Contracte estatal de la ZDF de 1961, paràgraf 2). Moltes vegades es demana informació equilibrada.

Les Anstalten sempre disposen d'un Consell de Radiodifusió (Rundfunkrat) i, de vegades, d'un Consell separat d'Administració (Verwaltungsrat). Aquests cossos són responsables de prendre les decisions i de l'elecció del Director General (Intendant) i altres quadres directius. Idealment, aquests cossos representen «grups socials rellevants», és a dir, delegats enviats pel Parlament i moltes organitzacions cíviues com esglésies (sempre catòlica, protestant, jueva), associacions de comerç i sindicats, dones, esports, cultura, etc.,. En principi només una petita part és delegada directament pel Parlament, representant els partits majoritaris (Schuler-Harms 1998).

En realitat, però, la majoria de delegats són elegits seguint línies partidistes, perquè el lideratge de les diverses associacions cíviues es selecciona de forma partidista. Per exemple, les associacions empresarials i l'església catòlica corresponen als conservadors CDU/CSU, mentre que els sindicats i la església protestant corresponen als socialistes SPD. Generalment, el partit (o la coalició de partits) en el govern configura el Consell de manera tal, que s'asseguri una majoria dels vots. Les posicions de lideratge són ocupades d'acord amb la regla de «representació proporcional», cosa que significa que el partit governant escull l'Intendant, i el partit a l'oposició escull el sotsdirector. Aquest balanç es manté tot i seguint la jerarquia de l'Anstalt.

Actualment, és típic a Alemanya que el control d'una Anstalt es basi en nominacions de partit, i, en segon terme, dels governs o dels representants parlamentaris. Però s'hauria de veure que això no està limitat a aquests consells, sinó que reflecteix, més aviat, la cultura política alemanya en general. Després de la davallada dels anys anteriors a 1945, la política alemanya es va orientar en gran part cap al consens, en el sentit que els partits majoritaris compartien el poder. Aquest fet també és contemplat per la Constitució Alemanya, que obliga el Govern de la nació a cooperar amb els estats federals, moltes vegades controlats per partits de l'oposició. La representació proporcional també es practica àmpliament, tant dintre com fora del sistema polític. A moltes de les institucions públiques es poden trobar compromisos, algun tipus

de concordances i d'acords entre els partits majoritaris. A aquesta política l'acompanya una altra que fa referència a la informació equilibrada, i que suposa que les emissores dedicaran temps equiparables a les forces majoritàries de la societat. Mentre que els dos partits grans comparteixen el control de la radiodifusió pública, els partits petits (com ara els Verds i el liberals del FPD) moltes vegades troben poc recolzament en aquest sistema.

Models d'organització i de direcció

Com el mateix terme suggereix, l'organització de l'Anstalt era sovint molt burocràtica. Partint de la base de les seves lleis de radiodifusió, els Land havien d'observar els principis de l'actuació «sense ànim de lucre», així com regles específiques de programació. Però les Anstalten van construir «filials» que operaven com a empreses comercials, traspasant els seus beneficis a la companyia mare. La NDR, per exemple, opera en el gran «Studio Hamburg», que és present en el mercat, i, també, en el domicili de moltes emissores comercials de la ciutat d'Hamburg. La regla d'actuar «sense ànim de lucre» mai no va obligar els que vivien dels serrells del sistema públic. El «magnat del medis», Leo Kirch, va guanyar bilions actuant com a agent cinematogràfic independent per a diverses Anstalten, especialment la ZDF (cosa que li va ser possible degut a la seva estreta relació amb els partits CDU/CSU).

Molts càrrecs de les Anstalten es van crear per a assegurar la representació proporcional, i bastants eren ocupats per favorits polítics, amb pocs coneixements sobre radiodifusió i periodisme. Quan les Anstalten van sentir l'increment de la pressió per a reduir costos, es van adoptar noves formes de direcció. Com a resultat, l'ocupació s'ha reduït, mentre que les activitats s'han ampliat. Avui, molts segments treballen tan eficaçment com els seus competidors comercials. Un dels últims desenvolupaments és l'«outsourcing» d'activitats bàsiques a companyies independents, que paguen menys i ofereixen els seus serveis a companyies que no són de titularitat pública. Aquest «outsourcing» és molt criticat per les organitzacions de periodistes, que asseguren que això compromet els estàndards de qualitat sense realment estalviar diners.

Finançament: taxes de subscripció i anuncis

Totes les Anstalten són finançades per una taxa mensual que cada llar en possessió d'un aparell de televisió ha de pagar. Aquesta taxa és fixada en un acord entre tots els Länder (Rundfunksstaatsvertrag), i sempre és sotmesa a discussió abans d'arribar a un nou acord. Es tracta d'un procés extremadament complex, ja que Ministres dels 16 Länder participen en les negociacions, i els Parlaments del 16 Länder han de donar el seu acord. Generalment, la crítica cap al sector públic es tradueix en queixes relatives a taxes massa elevades. Per això, un cos independent, el KEF, del que formen part majoritàriament membres de diverses Auditories, controla les propostes de cada Anstalt, i proposa un increment (generalment reduït) de les taxes. Des del 1997, la taxa és de 9,45 DM per a la ràdio i de 18,80 DM per a la televisió. S'ha d'establir un nou acord per a l'any 2000.

El primer i segon canal (ARD i ZDF) poden emetre, cadascun, 20 minuts de publicitat els dies laborables, i abans de les vuit del vespre. En temps del monopoli públic això suposava entre un 20 i un 40 per cent de tots els ingressos. Avui, aquesta participació s'ha reduït per sota del 10 per cent. Malgrat que tan sols un 10 per cent de tots els ingressos per publicitat acaba en els cofres de les Anstalten, aquest fet ha estat durament criticat per la indústria comercial de televisió, que exigeix una separació estricta de les formes de finançament. Les Anstalten, per contra, argumenten que els diners de la publicitat les mantenen d'alguna manera independents de la pressió política relacionada amb el procés d'establir la taxa mensual. L'esponsorització de programes individuals és sempre acceptada, tant per la ARD com per la ZDF, i es practica àmpliament. També aquesta pràctica és criticada per la indústria comercial, que no fa un ús extensiu d'aquesta pràctica.

Recentment es va suscitar un conflicte entre Anstalten grans i petites. Tradicionalment, les Anstalten grans subsidiaven les més petites mitjançant pagaments de compensació, fixats en els acords de la ARD. Aquest suport anava majoritàriament a les Anstalten dels Länder més petits, com Bremen (RB) i Saarland (SR). Aquestes pateixen fortes pressions per a fusionar-se amb una Anstalt més gran; en aquest sentit, un exemple

ha estat la recent fusió de les SWF i SR amb la gran SWF al sud-oest. En part perquè volen aquests diners per a ells mateixos, i en part perquè els dos Länder esmentats estan governats per governs del SPD, hi ha Anstalten, especialment als Länder governats per la CDU/CSU, que volen acabar amb aquests pagaments compensatoris. Sense aquest suport exterior, en canvi, les Anstalten petites desapareixerien. La disputa no és només sobre política dels mitjans, sinó que el propi sistema federal en termes generals està en qüestió. Bremen va construir un sistema de radiodifusió al voltant dels anys 40 perquè era part de la zona d'ocupació americana dins una zona anglesa molt més àmplia. Saarland no va ser retornat de França a Alemanya fins al 1957 i la SR es va veure com una institució important per a protegir la seva identitat diferenciada a la frontera franco-alemanya.

El finançament del sistema públic no està assegurat en el futur. Periòdicament, la taxa ha de ser reajustada, seguint un procés extremament complex. Igual que ha succeït en el passat, cal preveure que aquest procés continuï altament polititzat, i que alguns Länder el facin servir per a demandar canvis d'acord amb els seus interessos. L'SPD es veu a si mateix com a defensor del sistema públic de radiodifusió, mentre que el CDU/CSU mostra simpatia envers la indústria comercial, de manera que els conservadors, generalment, ataquen el Status Quo. Fins ara, els compromisos resultants no han danyat seriosament el sistema públic, però no hi ha cap garantia que sigui així en el futur.

Canals públics: generalistes i temàtics

La televisió pública ofereix actualment dos canals nacionals (ARD i ZDF) amb programació general i elevades audiències (ARD i RTL competeixen per la quota de mercat més àmplia). A més a més, hi ha 8 tercers canals regionals, produïts per una determinada regió (generalment un o diversos Länder), que emeten programes de caire regional, i, en segon terme, d'interès general. Tots aquests programes són emesos per via terrestre, per satèl·lit i per cable. Els tercers canals també estan disponibles via satèl·lit i, parcialment, enviats a sistemes de cable fora de les seves regions corresponents; estan presents, doncs,

a la resta del país. Això és aplicable sobretot a l'oferta de les Anstalten més grans (WDR, MDR, NDR, BR).

Una vegada més, aquesta pràctica és criticada per la indústria de televisió comercial, que argumenta que això ocupa espai de cable que no serà disponible per als seus clients.

Només disponibles via satèl·lit i cable, existeixen els següents programes públics: el 3Sat és produït de forma conjunta amb l'ORF austríaca i la SRG suïssa, de parla alemanya. Està dirigit a l'espai de parla alemanya a Europa (uns 100 milions d'espectadors). 3Sat ofereix majoritàriament cultura i notícies dels països respectius. França i Alemanya (a la part alemanya, ARD i ZDF de forma conjunta) produeixen el canal franco-alemany ARTE de cultura. Existeixen dos canals temàtics: Kinderkanal (el canal infantil): ofereix material infantil d'alta qualitat (té molt d'èxit i va desplaçar Nickelodeon del mercat); Phoenix: Mostra «fets» i «documentals». Això inclou sessions parlamentàries, documentals, fòrums de debat, etc. Es va pretendre que fos un canal de notícies, però una forta oposició comercial ha limitat els seus continguts a aquest estrany format. Té molt baixa audiència. Òbviament, Alemanya és l'únic país d'Europa on emissores públiques ofereixen programació multicanal a la televisió. El sistema de cable d'Hamburg (que és bastant típic) disposa de deu canals públics, al costat de 13 canals comercials (tots en llengua alemanya), i, a més, ofereix deu productes estrangers com la CNN o la TRT World (i un parell de programes multilingües –alemany inclòs– com Euronews i Eurosport).

La indústria de la televisió comercial, mitjançant la seva associació comercial, la VPRT, es queixa que la televisió pública s'ha expansionat sistemàticament, ocupant freqüències i canals de cable per mantenir-la allunyada. Abans reclamaven que es cancel·lés tota la transmissió via satèl·lit i, fins i tot, que s'aturés el canal ARD. Últimament, veient que la televisió pública es manté forta, s'han tornat més tolerants, i es parla d'algun tipus de cooperació.

La situació descrita fins aquí es refereix només a la televisió analògica i «de franc», i exclou la televisió digital i de pagament, que es descriu posteriorment.

Debats periodístics i polítics sobre la Televisió Pública

El debat periodístic dels darrers anys ha estat estimulat per l'argument segons el qual hi havia una convergència entre la programació pública i la programació comercial. La idea és que, progressivament, la televisió pública adquireix un caràcter més d'entreteniment, mentre que la televisió comercial ofereix més qualitat. Hi ha estudis que demostren que, de fet, la majoria de canals comercials ofereixen noticiaris de qualitat decent i que la seva presentació no està lluny de l'oferta de la televisió pública, que encara fixa els estàndards. L'argument no és, per tant, la convergència, sinó com evitar que els espectadors canviïn de canal per veure les notícies. El noticiari més veterà, l'ARD-Tagesschau, que comença a les 20.00 hores, encara gaudeix d'elevades audiències, i és considerat com un model per als altres.

Amb altres gèneres de programes, com esdeveniments esportius de primera fila i pel·lícules de gran èxit, hi ha una forta competència per fer-se amb els drets exclusius, i la televisió pública està, cada vegada més, perdent la batalla per un problema de finançament. Això afecta especialment el futbol professional, les curses de cotxes, etc, que han passat totalment a les mans de la televisió comercial. També en d'altres gèneres la programació mostra diferències; així, per exemple programes de contingut «eròtic tou» són corrents només als canals comercials, ja que la televisió pública observa una política d'autolimitació. Fins i tot en formats de programes semblants, com els «talk shows», el contingut és ben diferent. Mentre que la televisió pública depèn més de temes com la política i altres tòpics fàctics, la televisió comercial prefereix tòpics relacionats amb la comunicació personal, històries de caràcter humà, incloent-hi el sexe.

D'altra banda, hi ha alguna justificació, encara que limitada, a la tesi de la convergència. Així per exemple, el sector comercial començà amb la primera «Soap Opera» el 1992 (basada al 100% en la traducció d'una producció australiana), que esdevingué molt popular. Amb el creixement d'aquest nou gènere, les emissores públiques també s'han introduït en el negoci, imitant

les emissores comercials.

La indústria de televisió comercial (representada per la VPRT i institucions com la Fundació Bertelsmann) s'estimaria més veure com les emissores públiques abandonen els programes d'alta audiència i es concentren en programes culturals i per a minories. La televisió pública contraataca adoptant alguns formats comercials com els «Talk Shows» de tarda i les «Soap Operas». El principal problema d'ARD i ZDF és que els seus espectadors són molt més grans que els espectadors de la RTL i Sat1. Malgrat que les seves audiències eren millors el 1998 que el 1997 (La ARD té actualment més audiència que la RTL), podrien desaparèixer amb els seus espectadors. Les emissores comercials s'estan concentrant amb èxit en els espectadors joves i d'edat mitjana (entre 19 i 49 anys), que són els més atractius per a la indústria publicitària.

La pressió per a reduir la capacitat de la televisió pública com a competidor també es tradueix en argument legal. Les emissores públiques –d'acord amb jurisprudència de la Cort Constitucional Federal– han de proveir un servei bàsic (Grundversorgung) que és vist com a condició prèvia a l'activitat comercial. S'està esgrimint l'argument (presentat, entre d'altres, en un informe de la Majoria en Comissió Parlamentària d'Investigació sobre el «Futur del mitjans» de 1996) que les emissores comercials, cada vegada més, poden fer-se càrrec d'aquest servei bàsic, fent obsoleta la televisió pública. Aquesta posició, defensada pels partits conservadors-liberal, és òbviament i ferotgement contestada per la part «roja-verda».

El sistema dual

Finalment, després de molts anys de lluita, l'any 1984 es va establir un sistema dual d'emissió. Actualment, aproximadament la meitat del mercat de ràdio i televisió està controlada per empreses comercials i és pagada per la publicitat. Els canals de televisió majoritaris s'agrupen en dues famílies d'emissores, controlades per les dues empreses de mitjans més grans del país. Una és el Grup Kirch, pràcticament propietari dels canals Sat1, Pro7, Kabel1, DSF (esports) i accionista, també, del major grup

editorial d'Europa: Springer. El poder de Kirch, però, ve de la immensa filмотeca que va reunir quan era subministrador privilegiat de diverses Anstalten, especialment la ZDF. L'altra família està capitanejada per Bertelsmann, la major companyia de mitjans d'Europa (i tercera del món), conjuntament amb CLT. Ufa, subsidiari d'aquest grup, està involucrat a RTL, RTL2 i VOX. Les dues companyies són també molt actives a la televisió digital i de pagament (vegeu a continuació). Ambdós actors responen conjuntament del 90 per cent de tots els ingressos publicitaris que van a parar a la televisió comercial. També són propietaris dels únics canals que guanyen diners: RTL, Pro7 i Kabel1. Altres canals minoritaris operen fora de les dues «famílies», entre ells TM3 (dones), VIVA i VIVA2 (música), NTV (notícies) i emissores de televisió locals.

Els primers anys del sistema dual, les emissores públiques van subestimar la força de la competència comercial, i van registrar fortes pèrdues. Els últims anys han tingut l'oportunitat de consolidar-se, i, d'un temps ençà, ja no perden quota de mercat. Fins i tot han estat capaces d'expandir-se, i avui estan fortament presents en la programació per cable i satèl·lit. Això no vol dir, però, que es puguin sentir segures. El sector comercial ha estat demanant durant anys que redueixin el seu nombre de canals i que s'abstinguin d'oferir programació comercialment explotable. A més, les companyies privades han invertit amb força en el futur: Kirch, per exemple, ha adquirit els drets exclusius dels Campionats Mundials de Futbol per a 2002 i 2006, programació que havia estat oferta, fins avui, per la televisió pública.

Regulació dels mitjans, ens reguladors

Els organismes externs de supervisió només existeixen en el sector comercial. Com que les qüestions de radiodifusió són una responsabilitat exclusiva dels Länder, els 16 Länder han constituït, des de 1984, 15 cossos reguladors diferents (només Brandenburg i Berlín treballen conjuntament), anomenats Landesmedienanstalt (LMA). Aquestes institucions, òbviament, tenen poc poder per enfrontar-se amb les grans companyies, i cooperen informalment mitjançant una conferència dels seus directors (DLM). D'altra banda, dues institucions addicionals han estat

creades per tots els Länder. El KEF ha d'aportar estimacions no partidistes sobre el finançament de les emissores públiques, mentre que el KEK és responsable del control sobre la concentració de mitjans.

Atès que les qüestions referents a les telecomunicacions estan totalment en mans del Govern federal, en el moment de l'abolició del Ministeri de Correus es va establir un altre organisme de supervisió (que començà a treballar a principis de 1998): l'Oficina Reguladora de Correus i Telecomunicacions (RPT). Tot plegat, gairebé vint organismes participen en la regulació dels mitjans electrònics i del mercat liberalitzat de les telecomunicacions. Això implica, per exemple, que la RPT decideix qui rep les freqüències per emetre els senyals, mentre que la LMA decideix qui pot fer quina programació. Les emissores públiques estan fora de la LMA perquè tenen els seus propis ens de supervisió, que formen part de l'organització Anstalt (vegeu més amunt), però treballen parcialment a l'empara de la RPT. Òbviament aquest sistema no està preparat per als temps de convergència dels mitjans, i s'han fet propostes per fusionar totes les funcions en un sol Consell de Comunicacions Federal-Länder. Com que això suposaria un afebliment de les competències dels Länder, aquests s'hi oposen rotundament. Abans del canvi de govern (com a resultat de les eleccions de setembre de 1998), els partits «roig-verds» demanaven una reorganització total, però després d'ocupar el poder han decidit no accelerar cap reforma. En aquests moments no es parla de cap canvi.

Televisió digital i de pagament

La televisió de pagament l'ofereix, a Alemanya, la companyia Premiere, una «joint venture» entre Kirch i Bertelsmann/CLT amb 1 programa analògic i 3 programes digitals, així com 1,7 milions de subscriptors. Seguint aquest model, Kirch i Bertelsmann han intentat introduir de forma conjunta la televisió digital en varies ocasions, però cada vegada han estat frenats per la Unió Europea, l'última vegada l'estiu de 1998. Durant molt de temps, aquests dos actors han estat lluitant per Premiere, que comptabilitza fortes pèrdues (400 milions DM el 1998).

Hi han informacions que afirmen que Bertelsmann està negociant seriosament amb Kirch per vendre les seves participacions i concentrar-se en els serveis «en línia», basant-se en la seva xarxa AOL/Compuserve.

Kirch començà la televisió digital el juliol de 1996. El 1999, la seva DF 1 ofereix 30 canals via cable i satèl·lit, la majoria en paquets, alguns dels quals en format «pay per view». Kirch (al igual que Première) fa ús del d-box com a descodificador, i assegura tenir 320.000 subscriptors (1999). En general, DF 1 ha estat una gran decepció per a Kirch, que ha perdut almenys 1 bilió de DM amb aquesta aventura. Per aquesta raó, Kirch està buscant socis forts per participar en les seves companyies, i, el 1999, ha venut petites participacions del seu imperi a Berlusconi i al Príncep Al Waleed. El lent creixement de la televisió digital es deu, bàsicament, al fet que més del 80 per cent de les llars alemanyes reben gratuïtament televisió multicanal, ja sigui via cable o bé per satèl·lit. Això suposa que, a Alemanya, almenys 20 programes estan disponibles de forma «gratuïta» (sense pagar).

També el d-box ha causat problemes. Sembla que utilitza una tecnologia exclusiva (encara que s'ha declarat moltes vegades el contrari), que discrimina contra programes externs (diferents de Kirch i Bertelsmann), i que està desfasat avui en dia. És més, altres ventalls digitals estan sent desenvolupats per productores independents, majoritàriament per a grups minoritaris, com els estrangers o els espectadors de pornografia.

Les emissores públiques han seguit amb prudència les activitats digitals dels seus competidors comercials a Alemanya. Restringides a l'àmbit de la televisió «gratuïta», van mostrar poc interès per la transmissió digital. En canvi, tot seguint la política d'ocupar sempre més espai i d'experimentar amb noves tecnologies, tant l'ARD com la ZDF van començar a oferir paquets digitals el 1998. ARD Digital inclou el primer canal, una versió diferida d'aquest, un canal d'esdeveniments especials (ARD Festival) i els 8 tercers programes. ZDF Vision està constituït pel seu programa original i el canal ZDF.info Box que es concentra en serveis i consells. A més, emet els canals d'interès públic (Kinderkanal i Phoenix), així com una versió per satèl·lit de l'austríaca ORF. Addicionalment, la ARD i ZDF

ofereixen programes de ràdio i estan treballant en noves formes de facilitar informació «en línia». També han demanat d'estar presents en el d-box de Kirch amb una guia electrònica de programes (EPG), que encara no s'ha implementat. Des dels seus inicis, el 1996, el d-box col·loca clarament l'oferta de Kirch en primer lloc, i les propostes de la televisió pública en l'últim en la jerarquia de programes. Així, les emissores públiques estan presents a la televisió digital, però amb un efecte negligible.

A Alemanya s'estan fent proves amb l'emissió de vídeo digital de transmissió terrestre (DVB-T), que inclouen la televisió pública. La més important afecta diversos Länder del Nord d'Alemanya, la NDR i altres actors, com la indústria alemanya d'automoció. Això es veu com una alternativa a la ràdio digital (Emissió d'àudio digital DAB), que ha estat introduïda en altres parts del país (sobretot al sud) amb poc ressò. Les emissores públiques estan dividides sobre la qüestió de les noves tecnologies; algunes volen introduir-s'hi ràpidament; d'altres prefereixen un camí més prudent. Formant part de les taxes de contribució, disposen d'aproximadament 180 milions de DM (1997-2000) per a introduir el DAB, però algunes planegen invertir aquests diners alternativament en DVB-T, o abandonar aquesta inversió.

La DVB-T no és una opció per a la televisió en un futur pròxim, perquè no hi han freqüències terrestres. Però el Govern de Bonn ha pres la decisió d'optar totalment per la via digital a partir de l'any 2010. L'opinió general és que s'espera de les emissores públiques que experimentin amb les noves tecnologies, mentre que la televisió comercial n'espera els resultats. El risc correspon doncs, de forma unilateral, al sector públic.

Les diferents Anstalten de la ARD i la ZDF van ser de les primeres a oferir serveis «en línia» extensius. Hi ha informació disponible sobre programes, notícies nacionals i regionals, tot tipus d'ajudes especials, fitxers d'àudio i vídeo, fòrums de notícies per a fans, «chat-rooms», arxius, zones de «download electrònic» i serveis d'entrades, per anomenar-ne només uns quants. ZDF-Online començà una cooperació amb MSN Network de Microsoft per disposar d'un accés al know-how tecnològic d'un dels principals actors globals.

Algunes de les informacions de fons està protegida per claus de seguretat, i només és accessible per a algunes persones, com periodistes de televisió o planificadors de publicitat. El projecte ZDF-MSN ha estat durament atacat per patronals dels editors de diaris (BDZV), que entenen que això podria afectar alguns del seus mercats establerts.

Conclusions

1 La definició equivalent per a la paraula «servei públic» en alemany és «públic-legal» (öffentlich-rechtlich), fet que subratlla el fort caràcter legal de totes les decisions sobre emissió. L'organització de la radiodifusió en un model de servei públic va ser importada a Alemanya i va evolucionar, començant cap al final del 1940. Legalment, la radiodifusió està en mans dels Länder, tal i com prescriu la Llei Bàsica i manté la Cort Constitucional. De fet, el principi ja va ser establert per les forces aliades d'ocupació, i heretat pels oficials alemanys. Després de 1989, el principi va fer-se extensiu a l'Alemanya de l'Est. La Cort va exigir que la radiodifusió pública gaudís d'una «garantia de continuïtat i de desenvolupament». En general, la legitimitat de la televisió pública és poc discutida a Alemanya, i la sostenen tots els partits. A la pràctica, però, existeixen fortes controvèrsies.

2 La història de la televisió pública ha estat acompanyada de conflictes ferotges al voltant del monopoli públic versus la competència comercial, que ja es van iniciar cap al final del 1950. A principis de 1984 es va establir el sistema dual. Des d'aleshores fins els nostres dies, el partit conservador CDU/CSU ha donat suport a l'emergent indústria de la televisió comercial, mentre que el partit socialdemòcrata SPD ha mantingut l'esperit públic. Aquesta imatge és vàlida a nivell federal, però no, en canvi, a nivell dels Länder, els quals –independentment del partit en el poder– veuen la radiodifusió com un camp important de la seva actuació, i competeixen per l'inversor industrial. Tots intenten atraure les companyies de mitjans perquè s'estableixin en el seu Land respectiu. La «família» Kirch actua des de Munic/Baviera, considerat el Land més conservador (i Kirch és membre del partit del CDU). Bertelsmann té la seva base general a Gütersloh/Nordrhein-Westphalia,

i importants interessos a Hamburg, ambdós, Länder forts del SPD.

3 La televisió pública rep tradicionalment suport dels Länder i dels partits en cada un d'ells. Es veu com una part important de la identitat regional dels Länder, i, per tant, compta amb la protecció dels respectius Presidents, sempre que informi favorablement sobre la política regional. Aquest consens inclou també els partits conservadors. La major part de la crítica prové de la televisió comercial, recolzada per les associacions de la indústria, de les cambres de comerç, etc., que argumenten que la televisió pública té un avantatge pel fet de poder comptar amb el ingressos mensuals per taxes. En contrapartida, segons argumenten els detractors, hauria d'oferir aquella programació que no pot ser finançada mitjançant la publicitat. Se suposa que la televisió pública ha de limitar la seva graella a programes de cultura elevada, per a minories, folklore regional, etc, i renunciar als programes de gran audiència, com els esports i les pel·lícules de primera línia, etc.. La televisió pública ja ofereix al país programes de cultura elevada (com ara ARTE, 3Sat), però seria extremament perillós excloure completament una programació generalista i d'entreteniment. Si les audiències continuen baixant, existeix un veritable perill que els espectadors no entenguin per què han de pagar una taxa mensual i la fallida general podria ser imminent (com ha succeït a Canadà i Austràlia). Les emissores públiques en són conscients, i saben que aquesta espiral en descens ha de ser evitada a qualsevol preu.

4 La justificació de la televisió pública està canviant, del vell argument legal del «servei bàsic» cap al raonament, més econòmic, d'oferir alternatives en un mercat televisiu altament concentrat. Tan sols dos actors a Alemanya controlen pràcticament tota l'activitat de la televisió comercial, i en la televisió de pagament fins i tot actuen de forma conjunta. Atès que la llei d'economies d'escala estructura totes les activitats del mercat, és virtualment impossible que nous actors entrin en escena. Això no afecta els magnats mundials (com Murdoch) que mantenen un ull sobre el lucratiu mercat televisiu alemany, el més gran d'Europa. Murdoch és accionista del canal

de televisió vox (que té pèrdues) i ha estat buscant noves oportunitats d'inversió. En aquesta situació, només organitzacions públiques o sense ànim de lucre poden garantir una àmplia diversitat de canals, programes i continguts.

5 Existeix un perill real que la televisió pública sigui marginada de la televisió digital. Encara que els inicis siguin extremament durs per a la televisió comercial, la tecnologia digital conformarà, al capdavant, el futur de la televisió. En aquest nou context, l'espectador veurà canals temàtics, i utilitzarà més i més la televisió com una revista amb diferents seccions, que estudiarà activament, «passant les pàgines». La televisió pública, fins ara, no ha estat capaç (i no li ha estat permès) de desenvolupar canals temàtics (exceptuant els canal de cultura i per a nens). Encara pateix una forta pressió per limitar-se a una programació generalista, i per mantenir-se allunyada de la televisió de pagament. Per altra banda, Kirch i Bertelsmann tenen l'interès comú de desplaçar l'espectador de la seva televisió gratuïta, tot «canibalitzant» canals com RTL i Sat 1, mostrant els materials més atractius només en la seva televisió per pagament. Tan aviat com la televisió digital comenci veritablement a engegar a Alemanya, el sistema de televisió pública,

es trobarà en «aigües molt mogudes». **H.J.K.**

Bibliografia:

Ewald, Karl/Christoph Gscheidle/Christian Schröter (1998): Professionalisierung und Spezialisierung im Online-Medium. Internetangebote öffentlich-rechtlicher Rundfunkveranstalter in Deutschland 1998: A: Media Perspektiven, No. 10, pp 508-523.

Gerhards, Maria et. Al. (1998): Programmangebote und Spartennutzung im Fernsehen 1997. A: Media Perspektiven, Nr. 12 pp. 582-593.

Hans-Bredow-Institut (Ed.): Internationales Handbuch für Rundfunk und Fernsehen. Hamburg, pp. 133-151.

Kleinsteuber, Hans J. (1997): Germany. A: Euromedia Research Group (Ed.): The Media in Western Europe. London, pp. 75-97.

Kleinsteuber, Hans J./ Barbara Thoma*: tv in Deutschland. A: Deutschland. Magazine on Politics, Culture, Business and Science, No. 2, pp. 24-30 (en anglès).

Krüger, Udo Michael (1998): Thementrend in Talkshows der 90er Jahre. A: Media Perspektiven, No. 12 pp. 608-634.

Ricker, Rheinhard (1998): Fragen zur Rechtmäßigkeit der Veranstaltung und Verbreitung Dritter Fernsehprogramme öffentlich-rechtlicher Rundfunkanstalten. A: zum No. 3, pp. 181-195

Tendenz (1998): Magazin für Funk und Fernsehen, Nr. 4.